

Naše slike.

Vojvodski prestol. Na str. 404 prinašamo sliko „Vojvodskega prestola“ na gospesvetkem polju. Sicer spada k spisu o Gospe Sveti, a priobčili smo ga v tej številki, ker govori o njem naša glavna povest. O tem zanimivem starem spomeniku nam je sestavil gospod Valentin Podgorc sledeče podatke: „En kilometer od postaje Gospe Svete stoji na travniku star spomenik, obdan z železno ograjo. Iz kamena, ki se je našel v bližini, je nekdo sestavil dva sedeža. Pokoncu stoji stara marmornata plošča, ki služi obema stoloma kot naslonjalo; k tej plošči je nekdo zavalil na zapadni strani precej veliko štirivoglato skalo, na drugo stran pa je postavil navpik star, zdrobljen steber s spodnjim delom navzgor. Da je sedež bolj podoben prestolu, mu je pristavljenih nekaj starih marmornatih plošč, kakršnih se tod dobi mnogo, saj je tukaj stalo nekdanje staro mesto Virunum. Tak je naš „Vojvodski prestol“. — Gradivo tega prestola je trojno. Marmornata plošča, ki služi sedežema kot naslonjalo, je brez dvojbe iz rimske dobe; napis to jasno kaže. Konec stebra, ki služi kot vzhodni sedež, nima rimskega značaja; pravijo, da mora tako okorno delo biti iz dobe od VII. do XI. stoletja. Sedež na zapadni strani je kos navadnega konglomerata. — Najzanimivejši je kamen, ki tvori severozapadni kot prestola. Ta kamen nosi na severni in zapadni strani navpičen napis v lepih, velikih latinskih črkah. Na severni strani bereš:

MASVETI VERI

na zapadni strani pa je napis:

VERI.

Na tej strani so črke večje, kot na prvi.

Naš Jarnik je mislil, da je ta napis slovenski, in drugi pisatelji, kot Kumpf, Eichhorn, Hermann in Flor si niso upali te trditve zanikati. A že Flor je naglašal, da črke v napisu nikakor niso tako razdeljene, kakor so se navadno po knjigah pisale:

MA · SVETI · VERI

marveč, da prvi zlog od drugih ni ločen, ter da se beseda naravnost glasi: „Masveti.“ Vrhutega pa je navpična pisava neovrgljiv dokaz, da je napis rimski. Leta 1861. je nekdo stare črke še prenovil, tako da je napis izgubil staro obliko. Pred zapadnim sedežem je ena stopnica, pred vzhodnim sta pa dve; prva je okornejša od stopnic na vzhodni strani, kakor je tukaj tudi sedež okornejši. Plošča, ki služi kot naslonjalo, je blizu 1,67 m visoka, 1,50 m široka in 20 cm debela. Na vzhodni strani ima ob zgornjem robu nad črto napis, ki se zdaj ne dá več brati. Mommsen je bral:

- YCR (ali B) VDOHIYVDTDVΛ

prve štiri črke pa so mu bile še dvomljive. Volbenk Lazius (1551) pravi, da je Vojvodski stol videl in na kamnu bral:

DN. DVX DOMIT.

a na drugem mestu zopet trdi, da se glasi:

DVX DOMITI.

Ne manj površno je poročilo Megiserjevo, ki v svoji „Koroški kroniki“ pravi, da se napis glasi:

RVDOLPHVS DVX.

Res so v XVI. stoletju ljudje mislili, da je napisano tako, kajti dnevnik (diarium) dedne poklonitve (Erbhuldigung) l. 1564. pravi: „Fürnemblich weill in den oft gedohten stuell im Zollfelt Rudolphus Dux gehouen und dan am montag gleich St. Rudolphustag sein wierdet.“ Jaz mislim, da je napis rimski, a brati se ne dá več.

Zgodovinar Herman je poizkušal besede tolmačiti slovensko, beroč: „Luidowiyet“. Ta beseda naj bi bila enakega pomena kot „Domitianus“ — zmagovavec ljudstva.

Ako prideš k temu velevažnemu spomeniku, se pač iznenaden vprašuješ: Jeli to „Vojvodski prestol“? Pričakoval si gotovo kaj lepšega, nego sirovo sestavljen kup starega kamenja. Umeščanje vojvod je bilo velepomembno, da, najpomembnejše državnopravno dejanje za ljudstvo. In za sestavljanje prestola niti kamnoseka niso rabili, ki bi bil izklesal vsaj nekoliko pripraven prestol!

Porabilo se je starorimsko kamenje, ki je bilo pri rokah. To je duh dobe, ko je vladala sirovost („Barbarei und Sinnesroheit“) dobe, ki ni imela smisla za umetnost in ni poznala obrti.¹⁾

Tem vrsticam g. Podgorca pristavljamo z ozirom na povest „Na vojvodskem prestolu“, da se je pravo vmeščanje slov. vojvod vršilo na „Knežjem kamnu“, ki je nekdanje stal poleg cerkvice sv. Petra ob Krnskem gradu in ki se sedaj hrani v celovškem muzeju; na „Vojvodskem prestolu“ pa je novi knez sedel, ko je delil fevde in razsojeval pravde.

„Spanjščice.“ Na strani 441 vidijo čitatelji preprosto skico rajnega Fr. Dobnikarja. Le malo potez je načrtal risar, a te poteze ne kažejo le ene slike, ampak obsegajo celo povest! Tiha otožnost, ki se je polastila na smrt bolnega nadarjenega mladenciča, diha iz vsake poteze. Ta skica je res značilna za Dobnikarja. Snov je vzeta iz narodne pesmi,

¹⁾ Puntschert. Herzogseinsetzung, str. 29.

„Spanjščice“, ki jo je priobčil Rodoljub Ledinski (Žakelj) v „Novicah“. Pesem se glasi takole:

Spanjščice.¹⁾

Lepe spanjščice cvetele,
drobne ptičice so pele;
Mina je solzé točila,
tiho srcu govorila:
„Bolno srce, vrt pelena,
za te roža ni nobena;
vse je za te odcvetelo,
kam, sirota, se boš delo?“

Lepe spanjščice cvetele,
drobne ptičice so pele;
Mina je solzé točila,
tiho srcu govorila:
„Bolno srce, prazno cvetja,
brez veselja si in petja;
za te ptice so odpele
sladke pesmi in vesele

Lepe spanjščice cvetele,
drobne ptičice so pele;
Mina je solzé točila,
tiho srcu govorila:
„Spanjščice bom vse pobrala,
ž njih si posteljo postlala;
ptičice bom polovila,
bridko pesem jih učila.“

Spanjščic si je res nabrala,
ž njih si posteljo postlala;
ptičic si je nalovila,
res jih pesem je učila:
„Ljubi, tebi vsak dan huje!
Kaj si neki šel na tuje?
Mino ti bo smrt vsnubila,
bridka žalost jo vmorila.“

Spanjščice b'le odcvetele,
b'le so suhe že in vele;
Mina je b'la v njih zaspala,
nikdar več ni s spanjščic vstala.
Ljubi pride 'z daljnih krajev,
pa prepozno dokaj mlajev.
Ptičice so pesmi pele,
pa zanj bridke, nevesele:
„Ljubi, tebi vsak dan huje!
Kaj si neki šel na tuje?
Mino ti je smrt vsnubila,
bridka žalost jo vmorila.“

V Novicah je Ledinski tej pesmi pristavil sledečo razlago: „Spanjščica, Gentiana verna. Tej prelepi cvetki pripisujejo v moji domačiji matere spanjodarno moč in jo rade detetam pod vzglavje devajo, naj bi laglje in raje spali; od tod nje ime. Torej je krasna misel pevčeva, da si otožna Mina iz njih smertno posteljo postelje.“ Lepo je umetnik štilizirane cvetove „spanjščic“ vpletel v sliko in nam tako podal podobico, ki je tem krasnejša, čim preprostejša je.

Medovičeve slike. Na str. 425 podajamo krasno sliko velikega hrvaškega umetnika Medovića. Le žal, da je ne moremo podati v barvotisku, v katerem bi bilo mogoče izraziti tudi krasni kolorit. Na našo prošnjo, da nam naj dovoli reproducirati njegove slike, odpisal nam je gospod Medović: „Meni će biti osobita čast vidjeti moje skromne radnje reproducirane u Vašem vrlo uvaženom listu „Dom in Svetu“ i u tu svrhu poslati ću Vam čim skorije dotične fotografije; samo žalim da Vam fotografiju slike „Žrtva Baku za vrijeme progonstva krstjana“ ne mogu poslati, pošto pravo reprodukcije ne pripada meni, nego firmi Hanfstengel u Monakovu, kojoj sam ja to pravo prodao. Sve ostale, koje budem pri meni imao, poslati ću Vam.“ Ker je Medović res umetnik, ki stremi po pravi lepoti, je pač želeli, da se tudi Slovenci seznaniijo ž njim.

¹⁾Prim. Dr. K. Štrekelj: „Slov. nar. pesmi“, I. zvez. str. 291.

To in ono.

† **Jožef Murn.** V Ljubljani je umrl dné 18. ega rožnika pesnik Jožef Murn. Rojen je bil dné 4. sušca 1879 v Ljubljani. Vzgojen je bil v Marijanišču, kjer je obiskoval ljudsko šolo. Po dokončani maturi se je vpisal na pravoslovni fakulteti v Pragi. A ni dokončal vseučiliških nauk. Umrl je v revščini. Stanoval je v stari sladkornici ob Ljubljani, kjer je pred dvema letoma smrt pobrala tudi njegovega tovariša Dragotina Ketteja. Murn je začel pisateljvati že kot gimnazijec in je vstopil v kolo dijaškega društva „Zadruga“. Svoje pesmi je priobčeval več-

noma v „Ljubljanskem Zvonu“ ter se podpisoval „Aleksandrov“.

Dr. Andrija Jagatić. Hrvatje so v Zagrebu položili v veličastnem sprevodu dné 27. vel. travna v grob enega najboljših sinov svoje domovine, ki zapušča častno ime v zgodovini hrvaške književnosti, katoliškega prebujenja in človekoljubnih ustanov. Dr. Andrija Jagatić se je rodil v Martinski vasi dné 11. listopada l. 1850. Gimnazijske in bogoslovne nauke je dovršil v Zagrebu in bil l. 1878. promoviran doktorjem bogoslovja. Že l. 1875. je bil v Po-